

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מערכות העצים

(מ"ג ב') משנה: (1) בכל יום היו שם ארבע מערכות, והיום חמש. דברי רבי מאיר.

(2) רבי יוסי אומר: בכל יום שלוש, והיום ארבע.

(3) רבי יהודה אומר: בכל יום שתיים, והיום שלוש.

(מ"ה א') תנו רבנן: (4) בכל יום היו שתיים מערכות, והיום שלוש: אחת מערכה גדולה, ואחת מערכה שניה של קטורת, ואחת שמוסיפין בו ביום.¹ דברי רבי יהודה.

(2) רבי יוסי אומר: בכל יום שלוש, והיום ארבע: אחת של מערכה גדולה, ואחת מערכה שניה של קטורת, ואחת של קיום האש (שאם אין אש של מערכה גדולה מתגבר, מוסיפין עליו מזה), ואחת שמוסיפין בו ביום.

(3) רבי מאיר אומר: בכל יום ארבע, והיום חמש: אחת של מערכה גדולה, ואחת של מערכה שניה של קטורת, ואחת של קיום האש, ואחת לאיברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב (שלא ניתנו על מערכה, או ניתנו ולא הספיקו להתעכל), ואחת שמוסיפין בו ביום.

תניא: היה רבי יהודה אומר: מניין להצתת אליתא (קיסמים דקים להצית בהם אור מערכה גדולה) שלא תהא אלא בראשו של מזבח, תלמוד לומר "וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדָּה בּוֹ".²

(מ"ה ב') (ואמרינן) דכולי עלמא מיהת מוסיפין בו ביום אית להו. מנא להו?

נפקא להו מ"וְהָאֵשׁ".³ ואפילו למאן דלא דריש וא"ו, וא"ו ה"א דריש.

שיטות הראשונים

מספר מערכות העצים בכל יום: פסק הרמב"ם כרבי יוסי, וכתב, "שלש מערכות שלאש עושין בראש המזבח בכל יום: ראשונה - מערכה גדולה, שעליה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות. ומערכה שניה בצדה קטנה, שממנה לוקחין אש במחיתה להקטיר קטורת בכל יום. ומערכה שלישית - אין עליה כלום, אלא לקיום מצות האש, שנאמר: "אש תמיד תוקד".

מפי השמועה למדו שזה שנאמר "על מוקדה על המזבח" - זו מערכה גדולה; "ואש המזבח תוקד בו" - זו מערכה שניה, שלקטרת; "והאש על המזבח תוקד בו" - זו מערכה שלישית, שלקיום האש. אבל אברים ופדרים שלא נתאכלו מבערב - נותנין אותן בצדי מערכה גדולה.

ואחר שמסדר מערכה גדולה, חוזר ובורר עצי תאנה יפים, ומסדר מערכה שניה שלקטרת מכנגד קרן מערבית דרומית, משוכה מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות, ובה כמו חמש סאין גחלים. ובשבת עושין בה כמו שמונת סאין גחלים, מפני שעליה מקטירין בכל שבת שני בזכי לבונה שללחם הפנים.

¹ ליטול ממנה גחלים לקטורת של לפני ולפנים. אבל קטורת של מזבח הפנימי, הרי הוא כקטורת של כל השנה. רש"י. וראה להלן.

² ויקרא, פר' צו, וה.

³ ויקרא, פר' צו, וה: וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדָּה בּוֹ לֹא תִכָּהּ וְגו'.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מערכה שלישית, שלקיום האש - עושה אותה בכל מקום שירצה מן המזבח, ומצית בה את האש. ולא יצית האש למטה ויעלה אותה למזבח, אלא במזבח עצמו מציתו, שנאמר: "ואש המזבח תוקד בו" - מכאן להצתה שלא תהיה אלא בראשו של המזבח.⁴

מספר מערכות העצים ביוה"כ: כתב הרמב"ם "בכל יום היו על המזבח שלש מערכות שלאש, והיום היו שם ארבע; מוסיפין מערכה כדי להדר המזבח ולעטרו.⁵

סידור מערכות בתמיד של בין הערביים: כתב הריטב"א שמדברי רש"י נראה, שאין חובה לעשות מערכה בבין הערביים, ואין שם אלא חובת שני גזירי עצים. **ושיש שכתבו,** דבכל קרבן תמיד איכא חובת מערכה. והסכימו **תוספות וריטב"א** לדברי רש"י. וכן דעת הרמב"ם.⁶

איברים ופדרים שלא התעכלו

(מ"ה ב') **תניא:** מניין לאיברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב, שסודרן על גבי מזבח, ואם אין (מזבח) מחזיקו, סודרן על הכבש או על גבי סובב, עד שיעשה מערכה גדולה וסודרו? תלמוד לומר "אשר תאכל האש את העלה על המזבח".

ואתי כרבי יוסי, ורבי יהודה (שלשיטתם לא הייתה מערכה רביעית מיוחדת).

תני רבי חנניא בר מניומי בדבי רבי אליעזר בן יעקב: "אשר תאכל האש את העלה על המזבח", עיכולי עולה (אברי עולה שפקעו מעל האש) אתה מחזיר (למערכה), ואי אתה מחזיר עיכולי קטורת (למזבח). ואתי לכולי עלמא.

שיטות הראשונים

איברים ואימורים של התעכלו בלילה: כתב הרמב"ם "אחר שירד זה שתרם, רצין אהיו הכהנים ומקדשין ידיהו ורגליהו במהרה, ונוטלין את המגפרות ואת הצנורות ועולין לראש המזבח, וכל אברי העולות ואמורי הקרבנות שלא נתאכלו כל הלילה - מחזירין אותן לצדדי המזבח. אם אין הצדדין מחזיקין - סודרין אותם בכבש כנגד הסובב."⁷

ואי אתה מחזיר עיכולי קטורת: כתב הרמב"ם "מצות עשה להקטיר הקטורת על מזבח הזהב שבהיכל פעמים בכל יום, בבקר ובין הערבים... כמה מקטירין ממנה בכל יום? משקל מאה דינרין, חמשים בבקר וחמשים בין הערבים... וקטורת שפקעה מעל גבי המזבח - אפלו קרטין שבה, אין מחזירין אותן."⁸

⁴ מקורות: רמב"ם (הל' תמידין ומוספין פ"ב, הלכות ד, ח, ט).

⁵ כתב ב'ליקוטי הלכות' (עין משפט, אות ב), משמע מהגמרא דהוא מצוה גמורה מדאורייתא, כשאר מערכות, מדיליף מקרא, וגם מדמחלין על זה יוה"כ. וברמב"ם כתב שהוא כדי להדר את המזבח ולעטרו. ואולי הוא טעם אקרא. וברש"י (מ"ה א', ד"ה שמוסיפין) כתב שהוא כדי ליטול ממנו גחלים לקטורת של לפני ולפנים. מקורות: רמב"ם (הל' עבודת יוה"כ ב, ה).

⁶ זה לשונו: "וכסדר שעושין כל יום בבקר, כך עושין בין הערבים, חוץ מהרמת הדשן ממזבח החיצון וסידור המערכות והפיסות, שאין עושין דברים אלו אלא בכל יום בשחר בלבד". מקורות: ריטב"א (ל"ט א', ד"ה ולא היו כהנים). תוספות (הו"ד בריטב"א). רמב"ם (הל' תמידין ומוספין ו, יא). וראה מאירי (ל"ט א', ד"ה ממה שהצבור).

⁷ מקורות: רמב"ם (הל' תמידין ומוספין ב, ג).

⁸ מקורות: רמב"ם (הל' תמידין ומוספין ג, ב).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

מהיכן נוטלים אש למנורה

(מ"ה ב') (ואמרינן) "אֵשׁ תִּמְיֵד" למאי אתא?

מבעי ליה **לכדתניא**: "אֵשׁ תִּמְיֵד תּוֹקֵד עַל הַמְּזַבֵּחַ לֹא תִּכְבֶּה"¹⁰ לימד על מערכה שניה של קטורת (של כל יום) שלא תהא אלא על המזבח החיצון.

(המשך הברייתא): אש מחתה ומנורה מניין?¹¹ וכו', תלמוד לומר "אֵשׁ תִּמְיֵד תּוֹקֵד עַל הַמְּזַבֵּחַ לֹא תִּכְבֶּה", אש תמיד שאמרתי לך (אש שאמרתי לך בה תמיד, והוא של מנורה, שנאמר בה "לְהַעֲלֹת נֵר תִּמְיֵד") לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון,¹² וכו'.

שיטות הראשונים

נטילת אש למנורה ממזבח החיצון: מסקנת הברייתא, שאש המנורה, שנאמר בה 'תמיד', לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון, ומשם ייקחוה. וכתב הרמב"ם "נֵר מְעֲרָבֵי שְׁכֵבָה - אֵין מְדַלִּיקִין אוֹתוֹ אַחַר דְּשׁוּנוֹ אֶלָּא מִמְּזַבֵּחַ הַחִיצוֹן. אֶבֶל שְׁאֵר הַנְּרוֹת - כֹּל נֵר שְׁכֵבָה מִהֵן, מְדַלִּיקוּ מִנֵּר חֲבֵרוֹ." וכתב הראב"ד, שנראה מדבריו, שזה דין מעכב, שלא להדליק נר מערבי אלא ממזבח העולה. ודעת הראב"ד, שדין זה אינו מעכב, וגם נר מערבי אפשר להדליק משאר נרות המנורה.¹³

⁹ כיון שנדרשו לשונות 'מוקד' שנאמרו בפרשה, דנה הגמרא בשאר לשונות 'מוקד'. ע"פ רש"י.

¹⁰ וגירסת רבינו חננאל "אֵשׁ הַמְּזַבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ" (ויקרא, פר' צו ו,ב). וכן הגיה הגר"א, על פי תורת כהנים.

¹¹ אש דיום הכפורים דלפני ולפנים, ואש דמנורה דהדלקת נרות דכל יומא, מניין שתהא ניטלת מעל המזבח החיצון? רש"י.

¹² כתבו תוספות (ד"ה תמיד), תימה לי, אם כן ניבעי לה מערכה בפני עצמה, כי היכי דמצרכינן מערכה לקטורת בפני עצמה, וא"כ נפישו להו מערכות! ויש לומר, כיון דלא היה צריך ליקח שום גחלים למנורה אלא להדליק הפתילות בעלמא, לא מסתבר שיעשו בשביל זה מערכה, ולא מסרן הכתוב אלא לחכמים. ועוד יש לומר, מדכתיב 'תמיד', שמע מינה שמדליקין אותה מאש הדולקת תמיד, והיינו ממערכה גדולה. דאי עבדינן לה מערכה בפני עצמה, מאי איצטריך שתהא דולקת תמיד?

¹³ והדגש בברייתא, במה שלמדה 'אש שיש לו תמיד לא יהא אלא ממזבח החיצון', שלא יביא ממזבח הפנימי, ולא מבית הכיריים. אבל בזמן שיש נר דולק במנורה, ומצא המערבי כבה, מדליקו מן הדולק. עיי"ש. מקורות: רמב"ם וראב"ד (הל' תמידין ומוספין ג,יג).